



Siseministerium

Teie: 12.10.2015
nr 1-6/1092-1

Meie: .11.2015
nr 1.2-3/4168

PKTS ja sellega seonduvalt RRS ja RLS muutmise
seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse kooskõlastamine

Sotsiaalministerium kooskõlastab perekonnaseisutoimingute seaduse ning sellega seonduvalt rahvastikuregistri seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse järgmiste ettepanekute arvestamisel.

1) Probleem 11: Isiku soo andmete muutmiseks rahvastikuregistris ning muudes dokumentides ei peaks eelnema isiku meditsiiniline soo muutmine.

Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee on kutsunud liikmesriike üles tagama transsooliste isikute õigusi seeläbi, et neile väljastatakse nende valitud sugu kajastavad isikudokumentid ning ei eeldata enne seda mingite meditsiiniliste protseduuride läbimist, nt soovahetuse operatsiooni või hormoonravi.¹ Samale seisukohale on asunud ka Euroopa Inimõiguste Kohus kohtuasjas Y.Y. vs Türgi.² Seega, kuigi riik peab hoolitsema, et andmed vastaksid tegelikkusele ei muuda kanne teatud registris tegelikkust. Näiteks inimesest ei saa mees siis, kui tehakse kanne registris, vaid register viiakse kooskõlla sellega, et isik tunneb end mehana.

Teemavaldkonnas on oluline tunnustada isiku sugu lähtuvalt tema enda tunnetusest. Kolmanda osapoole sekkumine kellegi personaalsesse otsusesse peaks olema välistatud, samas, kui erinevad teenused juhul, kui isik soovib kirurgilist sekkumist, hormoonravi jne, peaksid olema avatud. Samuti peab tagatud olema komplikatsioonideta juriidilise soo vahetamine (dokumentatsiooni vahetamine - isikutunnistused, autojuhiloa, koolitunnistused, kooli – ja ülikooli diplomid) ning säilima peaksid juba eelnevalt tagatud sotsiaalkindlustuskeemidest tulenevad hüved, nt pensionid, toetused jne.

Teeme ettepaneku Eestis üle minna transsooliste inimeste paremaks õiguste kaitseks, minna üle soo tunnustamise mudelile – inimene, kes tunneb, et tema sooidentiteet ei lange kokku tema bioloogilise sooga, esitab riigi pädevale asutusel avalduse soo või isikukoodi muutmiseks. Pädev asutus on asutus, mis väljastab isikutele isikut tõendavaid dokumente. See mudel ei nõua tervise või muude ekspertide kaasamist otsustusprotsessi, kes võiksid

¹ Combating discrimination on the grounds of sexual orientation or gender identity. Kättesaadav: http://www.coe.int/t/dg4/lgbt/themes/theme4_en.asp

² Transseksuaalse isiku õigusest enesemääratlusele: Y.Y. vs Türgi. Kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/kohtulahendi_analyys/10716

hinnata avalduses esitatut tõele vastavust.

Siiski on riigil õigus kehtestada juriidilise soo muutmiseks minimaalsed nõuded. Teeme ettepaneku, et soo muutmiseks võib esitada avalduse vähemalt täisealine ning teovõimeline isik. Selleks, et vältida mõtlematute otsuste tegemist või selliste otsuste tegemist, mille eesmärk on karistusseadustiku § 280 lõikes 2 sätestatud süüteo koosseis – haldusorganile teadvalt valeandmete esitamine kui see on toime pandud eesmärgiga saada ametlik dokument, omandada õigus või vabaneda kohustusest, kehtestada ooteaeg, peale mida tehakse vastav muutmise kanne. Selleks, et ooteaeg täidaks oma legitiimset eesmärki, peaks see olema piisavalt pikk. Oleme seisukohal, et see võiks olla Taani eeskujul minimaalselt pool aastat pikk.

Bioloogilise ning juriidilise soo muutmise protsess on vajalik hoida eraldi, et see ei riivaks kellegi eraelu ja oleks kättesaadav. Transsoolised isikud ei vaja ilmtingimata meditsiinilist sekkumist, vastupidiselt, võimalik, et suuremal osal ei ole soovi meditsiiniliseks sekkumiseks. Juriidilise soo vahetamine ei saa olla pandud sõltuvusse esimesest protsessist. Isiku enese tajutatav sugu on eelduseks, et taotleda soole vastavat nime, isikut tõendavaid dokumente ja haridust tõendavaid dokumente.

Ettepanek ei avalda mõju riigi julgeolekule, majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, majandusele, regionaalarengule, kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Ettepanek avaldab mõju välissuhtlusele - demokraatiat, inimõigusi, õigusriigi põhimõtteid, majandusvabadusi ja arengut edendav väärtuste ruum. Eesti on deklareerinud pühendumust inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmisele ning edendamisele nii Eestis, kui ka rahvusvaheliste organisatsioonide liikmena. Uue inimõigusi ja võrdset kohtlemist arvestava regulatsiooni loomine parandab rahvusvahelisi hinnanguid Eesti kohta.

Mõningane mõju on seotud maavalitsuste töökorraldusele seoses rahvastikuregistri andmete muutmise soo muutmiseks. Siiski ei ole selliste avalduste massiline esitamine prognoositav arvestades praegust statistikat, kus ajavahemikul 2010–2014 on 16 isikut pöördunud Sotsiaalministeeriumi poole sooviga sugu korrigeerida. Soo andmete muutmine on maksustatud riigilõivuga.

Samuti avaldab muutus mõju Sotsiaalministeeriumile, sest pärast sotsiaalministri 7. mai 1999. a määruse nr 32 „Soovahetuse arstlike toimingute ühtsed nõuded“ kehtetuks tunnistamist ei pea Sotsiaalministeerium menetlema isikute sooviavaldusi soo korrigeerimise loa andmiseks ministri poolt.

Muu otsene ja kaudne mõju on seotud sellega, et inimest, kes tunneb, et tema sooidentiteet ei lange kokku bioloogilise sooga ei kohustata läbima soo korrigeerimiseks tervise seisukohalt võimalikke tervist kahjustavaid protseduure. Sellega tagatakse isikule põhiseaduses ning inimõiguste konventsioonis õigus enesemääramisele. Antud kontekstis tähendab see isiku õigust ise otsustada oma keha üle. Sealhulgas ka otsustada seda, kas ta soovib oma keha meditsiiniliselt korrigeerida või ei. Regulatsiooni muudatused panustavad inimeste võrdsesse kohtlemisse. Ühe vastuargumendina välja toodud seisukoht, et soomuutmise regulatsiooni leevendamine annaks võimaluse kurjategijatele, eriti seksuaalkurjategijatele, lihtsamalt oma identiteedi varjamiseks, ei ole asjakohane. Inimese sooline orientatsioon ei välista teda seksuaalkurjategijate hulgast. Ajend seksuaalkuritegusid toime panna on seotud kontrollivajaduse, sadismi vmt. Erinevatel andmetel jagunevad seksuaalkurjategijad sooliselt järgmiselt: kümne meessoost seksuaalkurjategija kohta tuleb üks naissoost kurjategija. Ka Eestis on süüdi mõistetud naised seksuaalkuritegude toime panemise eest sh ka laste vastu suunatud seksuaalkuritegudes.

2) Kui planeeritava eelnõuga lihtsustatakse välisriigis kinnitatud või tuvastatud perekonnaseisuandmete andmete muutmist ja lisamist Eesti rahvastikuregistrisse, võiks see soodustada Sotsiaalkindlustusameti tööd, kuna Sotsiaalkindlustusamet kasutab oma tegevuses rahvastikuregistri andmeid. Perekonnaseisuandmeid kasutatakse erinevate sotsiaalkindlustushüvitiste maksmisel.

3) Samas toetame probleemide 5 ja 7 lahendamiseks ette nähtud tegevusi ehk esimesel juhul sünni registreerimise ja isaduse omaksvõtu avalduse esitamist digitaalallkirjaga (sellise

soovituse tõime ka ise välja peretoetuste, teenuste ja vanemapuhkuste rohelises raamatus) ja teiseks võimalust taastada lapsendamisel muudetud sünnikuupäeva või –kohta. Seejuures soovime olla kaasatud mõlema õigusnormi kujundamisse.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Jevgeni Ossinovski
Tervise- ja tööminister

(allkirjastatud digitaalselt)
Margus Tsahkna
Sotsiaalkaitseminister

Ingrid Ots-Vaik 626 9168
ingrid.ots-vaik@sm.ee
Hanna Vseviov 626 9257
hanna.vseviov@sm.ee
Katerin Peärnberg 626 9234
katerin.peanberg@sm.ee